

Handlingar
Sjukhusstyrelsen Skaraborgs Sjukhus
25 april 2013

Föredragningslista – 25 april 2013

INLEDNING

1. Mötets öppnande, godkännande av föredragningslista, val av justerare, anmälan av tillkommande ärenden.
2. Protokoll från sammanträdet den 26 mars, bilaga.

BESLUTSÄRENDEN

3. Delårsbokslut mars 2013, SkaS 20-2013
Omedelbar justering.
4. Remiss- miljöprogram för Västra Götalandsregionens verksamheter, delperiod 2014-2016, SkaS 80-2013, bilaga

INFORMATIONÄRENDEN

5. Inflöde av patienter, beläggning och arbetsmiljö.
6. Status för sommarplanering.
7. Rapport från presidiet.
8. Sjukhusdirektörens muntliga redovisning.
9. Anmälnings- och delegationsärenden, bilaga.

TILLKOMMANDE ÄRENDEN

10. Övriga frågor.

Ärende 1

Mötets öppnande, godkännande av föredragningslista, val av justerare,
anmälan av tillkommande ärenden.

Ärende 2

Protokoll från styrelsens möte den 26 mars 2013.

Sammanträde med styrelsen för Skaraborgs Sjukhus den 26 mars 13.00 - 16.00
Skaraborgs Sjukhus Skövde

NÄRVARANDE

Ordinarie ledamöter

Susanne Larsson, S, ordförande
Mikael Wendt, FP, vice ordförande
Peter Legendi, S
Ingrid Jarlsson, M
Lars Nordgren, MP

Tjänstgörande ersättare

Christer Ahlén, S för Renée Jeryd, S
Bengt Andersson, C för Bo Bergsten, KD

Övriga

Birgitta Molin Mellander, sjukhusdirektör
Eva Sundström, stabschef
Michael Malmberg, informationschef
Ulf Nyberg, chefläkare
Ann-Catrin Flodén, Kommunal
Anette Eliasson, Vårdförbundet
Britt-Marie Hellström, Vision

Under förmiddagen lämnades redovisningar om akutverksamheten och bild- och funktionsmedicin av respektive verksamhetschef Elisabeth Hellström och Gunilla Nilsson. Birgitta Molin Mellander och Eva Sundström lämnade information om SkaS struktur för uppföljning och rapportering.

§ 18 Mötets öppnande, godkännande av föredragningslista, val av justerare, anmälan av tillkommande ärenden

Styrelsen beslutar

att utse Mikael Wendt att jämte ordförande justera protokollet.

§ 19 Protokoll från föregående sammanträde den 21 februari 2013, SkaS 1-2012

Styrelsen beslutar

att lägga protokollet från föregående sammanträde den 31 januari 2013 till handlingarna.

§ 20 Internkontrollplan Skaraborgs Sjukhus, SkaS 262-2011

Styrelsen för Skaraborgs Sjukhus har det övergripande ansvaret för att tillse att det finns en god internkontroll (kommunallagen 6 kap 7§).

Internkontrollplanen för 2013 kommer att fokusera på regionens prioriterade mål och uppdrag enligt budget 2013. I övrigt ingår löpande granskning av områden inom ekonomi, HR och patientsäkerhet.

Uppföljning av intern kontroll samt i tillämpliga delar dess måluppfyllelse kommer att hanteras enligt plan.

Styrelsen beslutar

att fastställa planen för intern kontroll för Skaraborgs Sjukhus 2013.



§ 21 Hemställan om ianspråktagande av eget kapital, SkaS 263-2012

Inom Skaraborgs Sjukhus pågår stora förändringar för att kunna genomföra de åtgärder som krävs för en verksamhet i balans.

De ökade kostnader som den förändrade internhyresmodellen medför kan inte lösas genom personalminskningar då detta skulle innebära negativa konsekvenser för arbetsmiljön och utvecklingsarbetet med God vård. Kostnadssänkningen måste istället ske genom lokaleffektiviseringar. Detta arbete är påbörjat men tar tid att genomföra och den ekonomiska effekten kommer tidigast år 2014.

Styrelsen för SkaS hemställer, med hänvisning till redovisade faktorer, om att få utnyttja eget kapital med 14 miljoner kronor 2013 och 17 miljoner kronor 2014.

Styrelsen beslutar

att hemställa hos regionstyrelsen om att få utnyttja eget kapital med 14 miljoner kronor 2013 och 17 miljoner kronor 2014.

§ 22 Motion av Conny Brännberg (KD) om vård i livets slutskede – Satsa på palliativa vårdenheter, SkaS 312-2012

Styrelsen för Skaraborgs Sjukhus (SkaS) har ombetts komma med synpunkter på om och hur motionen om vård i livets slutskede, kan genomföras, och om det redan pågår verksamhet i enlighet med motionens intentioner.

Sedan årsskiftet 2012/2013 är den palliativa verksamheten vid SkaS under utveckling och det första steget att samla verksamheten genomfördes i samband med förändrad ledningsorganisation. Det palliativa arbetet är nu samlat inom ett verksamhetsområde och en enhetschef. Nästa steg är att revidera den övergripande palliativa processen och att till hösten 2014 vara klara med uppbyggnaden av en palliativ avdelning med åtta vårdplatser för specialiserad palliativ vård.

Styrelsen för Skaraborgs Sjukhus kan därmed konstatera att de intentioner som finns i motionen redan är verklighet eller under utveckling inom SkaS

Styrelsen beslutar

att godkänna förslag till motionssvar.

Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

§ 23 Rapport februari 2013, SkaS 20-2013

Resultatet för februari blev 2,6 miljoner kronor och det ackumulerade resultatet för januari och februari är 0 miljoner kronor. För helåret görs bedömningen att ekonomi ska vara i balans. Resultatet för motsvarande period 2012 var minus 12,8 mnkr. Kostnadsöknings-takten för personal är 0,8 procent och i nivå med budget.

Antalet årsarbetare har minskat med 130 personer jämfört med 2012. De största minskningarna har skett när det gäller undersköterskor och administratörer.

Sammanfattningsvis konstateras att SkaS har en verksamhet i balans men det finns viss osäkerhet gällande ökade kostnader när det gäller regionens nya hyresmodell som fullt genomförd kan medföra ökade kostnader med cirka 40 miljoner kronor.

Styrelsen beslutar

att notera informationen.

§ 24 Rapport från presidiet

Informeras bland annat från

- Regionens sjukhus gemensamma presidiummöte med primärvården
- Kvalitetsforum
- Möte mellan personalutskottet, personaldirektör och ledningen för vuxenpsykiatri om avveckling av bemanningsföretag
- VGR-dagar, dels utvecklingsdag med seminarier, dels genomgång med regionsstyrelsen om mål och målpåfyllelse för det år som gått och det år som kommer.

§ 25 Patientsäkerhet

Ulf Nyberg gick igenom patientsäkerhetsberättelsen. Dokumentet redovisar målpåfyllelse och resultat för till exempel riskanalyser, händelseanalyser och avvikelserapportering. Uppföljning från patientnämnden, anmälningar till socialstyrelsen och uppföljning av egenkontroll inom patientsäkerhetsområden är andra delar som ingår i rapporten.

Styrelsen beslutar

att notera informationen.

§ 26 Sjukhusdirektörens muntliga redovisning

Information lämnades bland annat om

- *Sommarsituationen*
Kort information om bemanningssituationen inför sommaren. Det är främst sjuksköterskor som saknas och där inom ambulans och akutmottagning, åtgärder håller på att utföras.
- *Calicia*
Sedan den 22 mars har det varit intagningsstopp på ett antal vårdavdelningar i Skövde på grund av caliciautbrott.
- *Serviceteam*
Under 2012 har det pågått en pilot kring servicetjänster i Lidköping. En utvärdering visar att det finns effektiviseringsmöjlighet men den är svår att utnyttja i den uppdelning som varit mellan vård och service. Förslaget är att försöken avvecklas och att konceptet kan användas genom egna resurser istället för att köpa tjänster.
- *Jubileum*
Det är under året 40 år sedan bland annat Skaraborgs Sjukhus Skövde respektive Mariestad togs i bruk. För operationshuset i Lidköping har det gått 5 år och IVC i Skövde 1 år. För att fira alla kommer en aktivitet att ske den 2 september.
- *Ögonsjukvård*
En anmälan är inlämnad till läkemedelsverket efter en genomgång av inopererade ögonlinser på SkaS.

§ 27 Anmälnings- och delegationsärenden

En förteckning över anmälnings- och delegationsärenden för perioden 2013-01-22 - 2013-03-18 anmäls och läggs till handlingarna.

§ 28 Övriga frågor

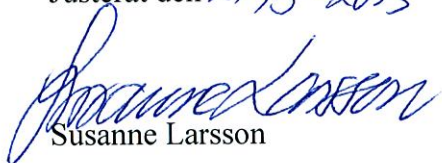
Mediabevakning – Michael Malmberg redovisade hur media rapporterat om och från SkaS under 2012. Rapporteringen har ökat sedan tidigare år mycket kopplat till planerade och genomförda åtgärder.

Vid protokollet



Eva Sundström

Justerat den 27/3-2013



Susanne Larsson



Mikael Wendt

Justeringen är tillkännagiven genom anslag på regionens anslagstavla i Vänersborg 2013-03-28. Paragraf 22, 2013-03-27.

Beslutsärende 3

Delårsbokslut mars 2013.
SkaS 20-2013

Missiv

Datum 2013-04-25
Diarienummer SkaS 20-2013
Ärende 3

Sjukhusledningen

Handläggare Eva Sundström
Telefon 0500-43 10 97
E-post eva.sundstrom@vgregion.se

Delårsbokslut mars 2013

Årets första tre månader har varit ansträngande för sjukhuset på grund av återkommande caliciutbrott och långdragen influensaperiod som drabbat både personal och patienter. Detta har inneburit påfrestningar för personal och arbetsmiljö då patienttillströmningen har varit konstant hög och möjligheten att få in vikarier har varit begränsad.

Trots detta visar både ekonomiska och verksamhetsmässiga nyckeltal positiva resultat och ekonomin och tillgängligheten i mars har utvecklats positivt. Prognosen är något osäker då det under kommande månader finns ett antal osäkerhetsfaktorer som kan komma att påverka både ekonomin och tillgängligheten negativt. Detta rör bland annat produktionsbortfall säkerställande av bemanning för sommaren och nödvändig satsning på arbetsmiljön samt fortsatt genomförande av beslutade åtgärder.

Styrelsen föreslås besluta

att godkänna delårsbokslut mars 2013.

Beslutsärende 4

Remiss

Miljöprogram för Västra Götalandsregionens verksamheter, delperiod 2014-2016.
SkaS 80-2013

Missiv

Datum 2013-04-25
Diarienummer SkaS 80-2013
Ärende 4

Sjukhusledningen

Handläggare Eva Sundström
Telefon 0500-43 10 97
E-post eva.sundstrom@vgregion.se

Remiss - miljöprogram för Västra Götalandsregionens verksamheter, delperiod 2014-2016

Skaraborgs Sjukhus stödjer i stora delar programmets innehåll och ambition. Särskilt intressant är att sambanden mellan hälsa och miljö tydliggörs i större utsträckning än tidigare.

Några kompletteringar föreslås med syfte att dels öka programmets tydlighet, både internt och externt, dels skapa bättre förutsättningar för verksamheten att prioritera och genomföra åtgärder som säkerställer målens uppfyllnad.

Generella kommentarer

Målen beskrivs i flera fall övergripande utifrån hållbarhetsperspektiven miljö, hälsa och ekonomi vilket är positivt. För att nå bredare förankring och tydlighet och minska risken för målkonflikt, vore det önskvärt med kompletterande formuleringar som inkluderar mål utifrån alla perspektiv, inklusive det ekonomiska som oftast är det mest drivande.

Innehållet kan också göras mer tillgängligt genom en översyn av språk och omfattning.

Specifika kommentarer

Transporter

För att driva arbetet och styra mot målet om förnybara bränslen behöver vi löpande data (3-4 ggr/år) över förbrukning per förvaltning, detta saknas idag.

Begreppen ”ägda” och ”egna” personbilar behöver förtydligas.

Saknar mål om att minska transporter, inte minst med egen bil. Detta mål finns med i nuvarande program och är något som förvaltningarna arbetar aktivt med bland annat genom att skapa förutsättningar för alternativa arbetsformer. Frågan är viktigt i Skaraborg då vi har relativt stor geografisk spridning inom förvaltningen och även mycket regionala resor/möten som placeras i Göteborg.

Den nya föreslagna prismodellen för leasingbilar riskerar dels att minska användandet av fordon med förnybara drivmedel dels att öka resandet med privat bil. Förutom att äventyra miljöprogrammets måluppfyllnad medför prismodellen även kraftigt ökade reskostnader och arbetsmiljörisker.

Kemikalier

För att säkerställa att förvaltningen prioriterar rätt i utfasningsarbetet är det önskvärt med en sammanställning över vilka miljö- och hälsofarliga utfasningsämnen som målet kommer att mätas mot, med andra vilka produktflöden avse i not 32 i miljöprogrammet.

Det är också önskvärt med ett mål som begränsar antalet icke önskvärda ämnen. Det finns annars en risk att avsaknad av mål kan leda till att fler icke önskvärda produkter/ämnen kommer in i sortimentet igen.

Läkemedel

På motsvarande sätt som med kemikalierna efterfrågas en sammanställning/referenslista över vilka de ” identifierade miljöbelastande preparaten” är (se tabell under avsnittet Läkemedel/åtgärder, första åtgärden)?

Vilken roll har den regionala Läkemedelsenheten i arbetet?

Övrigt

I svarsmallen finns ytterligare några mindre kommentarer som Skaraborgs Sjukhus vill framföra.

Styrelsen föreslås besluta

att lämna remissvar enligt förslag.

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Nämnd/styrelse: Skaraborgs Sjukhus	Kontaktperson (namn, tel. och e-post): Mattias Ståhl, 0500- 43 10 35, mattias.stahl@vgregion.se
---------------------------------------	---

Generella kommentarer på programmet:

Innehållet kan göras mer tillgängligt genom en översyn av språk och omfattning. Till exempel blir det mycket upprepningar kring vilka konsekvenser verksamhetens negativa miljöpåverkan ger upphov till. Föreslår ett kort inledande avsnitt som, utifrån VGR som helhet, beskriver hur regionens verksamhet påverkar omgivningen på ett ohållbarhet sätt och vilka förändringar som målen förväntas uppnå.

Målen beskrivs i flera fall utifrån hållbarhetsperspektiven hälsa, ekonomi och miljö vilket är positivt. För att nå bredare förankring och tydlighet och i vissa fall minska risken för målkonflikt, vore det önskvärt med kompletterande formuleringar som inkluderar mål utifrån alla perspektiv, inklusive det ekonomiska som oftast är det mest drivande.

Inledande kapitel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Inledning		
Hållbar utveckling och Hälsöfrämjande arbete	"Hälsöfrämjande Sjukhus (HFS)"	"Hälsöfrämjande sjukvård (HFS)"
Effektiv styrning och samverkan		

Transporter

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
1. Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi		
2. Västra Götalandsregionens transporter ska till 60 procent utföras med förnybar energi		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Uppföljning mål 2016		
Åtgärder	S. 11 Åtgärder mål: Hur är det tänkt att följa upp så att dessa fordon verkligen tankas med förnyelsebara bränslen (ex avseende gasbilarna).	
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet transporter	<p>S. 10 transporter not 13, 14 och 15 vad är skillnaden på "ägda" och "egna" personbilar.</p> <p>I förra miljöprogrammet fanns ett mål specifikt för privata bilar i tjänsten. Ca 60 % (andel mil) av tjänsteresorna med bil i regionen företogs med privat bil under 2012. Hur ser mål och uppföljning ut avseende privata bilar framöver? Frågan är väsentlig för oss eftersom den i allra högsta grad inkluderar hållbarhetsperspektiven miljö, arbetsmiljö och ekonomi.</p> <p>Ett hot mot målet är priserna för att leasa fordon. Kostnaderna borde anpassas så att nyttjandet av gasbilar främjas i regionen. I den nya prismodell avseende korttidsleasade fordon som har tagits fram (gäller från 1 mars, ligger gasbilarna i de dyraste klasserna (B och C). För att främja nyttjandet av gasbilarna borde de istället ha placerats i billigaste klassen (A).</p> <p>Den nya prismodellen (med tim-debitering istället för km-debitering) innebär dessutom att kostnaden för att använda leasingbil ökar dramatiskt. I SkaS fall kommer kostnaden att öka med ca 50 % (utifrån data från jan-feb 2013). Flera förvaltningar förutspår ökat nyttjande av privat bil som följd av nya prismodellen.</p>	

Energi

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
3. Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.		
4. Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m ² och BRA.		
Uppföljning		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet energi		

Produkter och avfall

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016 5. Mängden material för utvalda produktflöden inom Västra Götalandsregionen ska minska	Är det tänkt att det till målet ska knytas någon form av relationsmått kopplat till exempel ekonomi eller produktion?	
6. Mängden hushållsavfall ska minska med 10% jämfört med 2012		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet produkter och avfall		

Livsmedel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016 7. Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.		
Uppföljning		
Åtgärder	Förslag att även tydliggöra att Servicenämnden har ett ansvar att ställa krav på ekologisk och hållbar livsmedelsproduktion.	
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet livsmedel		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Kemikalier

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016 8. Mängden miljö- och hälsofarliga ämnen har minskat med 80 procent jämfört med 2010.	I not 32 vore det bra med en hänvisning till vilka miljö- och hälsofarliga ämnen som avses. Är det "20-listan", den reviderade "utfasningslistan" som Miljösekretariatet påbörjat under 2013 eller annan definition?	
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet kemikalier	Vi saknar ett mål som även begränsar antalet icke önskvärda ämnen. Det finns en risk att avsaknad av mål kan leda till att fler icke önskvärda produkter/ämnen kommer in i sortimentet.	

Läkemedel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016 9. Miljöbelastningen vid produktion, ordinerings och kassation har minskat jämfört med 2013.		
Uppföljning		
Åtgärder	Vilka är de " identifierade miljöbelastande preparaten"? Finns det ett referensdokument och har Läkemedelsenheten varit inblandad?	
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet läkemedel		

Lustgas

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016 10. Vårdens utsläpp av lustgas har		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

minskat med 50 procent jämfört med 2009.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet lustgas		

Remissbrev miljöprogram 2014-2016

Datum 2013-02-05

Diarienummer MN 66-201, RS 341-2013

Följande nämnder, styrelser och bolag önskas yttrande från:

Service nämnden

Fastighetsnämnden

Sjukhusstyrelserna

Primärvårdsstyrelsen

Tandvårdsstyrelsen

Hälso- och sjukvårdsnämnderna

Kollektivtrafiknämnden

Styrelsen för Naturbruksgymnasierna

Styrelserna för folkhögskolorna

Styrelsen för Göteborgs Symfoniker AB

Styrelsen för Göteborgsoperan AB

Styrelsen för Västarvet

Övriga nämnder, styrelser och bolag för kännedom och möjlighet att lämna yttrande om så önskas.

SKARABORGS SJUKHUS	
2013 -02- 07	
Dnr	Skas 80-2013-1
Enhet	Handl. Miklas Sköld

Remiss: miljöprogram för Västra Götalandsregionens verksamheter – delperiod 2014-2016

Det första miljöprogrammet för Västra Götalandsregionens verksamheter togs 2011 av regionfullmäktige. Det innehöll långsiktiga mål till 2020 (i ett fall 2030) med tillhörande delmål för perioden 2011-2013. Förslag på mål och åtgärder för programperioden 2014-2016 har tagits fram utifrån tidigare delmål, aktuella resultat och utvärdering av programperioden 2011-2013. De långsiktiga målen är oförändrade.

Antal delmål har minskats och åtgärder har tydliggjorts. En tydligare beskrivning av hur målen bidrar till en mer hållbar utveckling avseende hälsa, ekonomi och miljö har tillkommit. Miljöprogrammet inkluderar nu miljömålsområdet biologisk mångfald.

Förslaget till miljöprogram för målperiod 2014-2016 har tagits fram i nära samarbete med nyckelaktörer inom Västra Götalandsregionens olika verksamheter. Arbetet har letts av en styrgrupp bestående av miljönämndens presidium, en representant från ledamot/ersättare för den politiska majoriteten och en från oppositionen samt miljöchef. Samtliga miljösamordnare har bjudits in till workshop och det har funnits möjlighet att komma med synpunkter på mål och åtgärder. Förslaget skickas nu på remiss till samtliga nämnder och styrelser.

För att underlätta remissförfarandet ber vi er att använda den bifogade svarsmallen.

Yttrandet lämnas till regionstyrelsen@vgregion.se senast 10 maj 2013.

Frågor om förslaget besvaras av Viveca Reimers 010-441 40 25,
viveca.reimers@vgregion.se.

Miljönämnden behandlar förslag till miljöprogram 2014-2016 den 13 juni,
regionstyrelsen behandlar ärendet 10 september och regionfullmäktige antar
programmet den 21-22 oktober.

Enligt uppdrag



Elisabet Ericson

Bilaga 1. Förslag till miljöprogram för Västra Götalandsregionens
verksamheter 2014-2016 [Utkast 2013-01-07 REMISSUTGÅVA]

Bilaga 2. Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Bilaga 3. Utfall miljömål 2010 och 2011

Förslag till miljöprogram för Västra Götalandsregionens
verksamheter 2014-2016 [Utkast 2013-01-07
REMISSUTGÅVA]

Innehåll

Inledning	3
Hållbar utveckling och Hälsofrämjande arbete.....	4
Effektiv styrning och samverkan	8
Transporter.....	10
Energi.....	13
Produkter & Avfall	16
Livsmedel.....	18
Kemikalier	20
Läkemedel.....	22
Lustgas	25
Bilaga A. Tabell Organisation och ansvar	27
Bilaga B. De nationella miljömålen.....	29

Inledning

Västra Götalandsregionen leds av visionen Det goda livet och har två huvuduppgifter. Den ena är att se till att det finns bra hälso- och sjukvård för alla i Västra Götaland. Den andra huvuduppgiften är att främja tillväxt och utveckling i Västra Götaland, kollektivtrafiken inkluderad.

Miljö och hälsa hänger starkt samman. Utgångspunkten för Västra Götalandsregionens satsning på miljöfrågor är att genom förebyggande arbete undvika att fler människor blir sjuka. Miljöprogrammet syftar till att vara hälsofrämjande och bidra till en hållbar utveckling genom mål om låg klimatpåverkan, låg förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen samt en hållbar resursanvändning.

Det första miljöprogrammet för Västra Götalandsregionens egna verksamheter togs 2011 av regionfullmäktige. Det innehöll långsiktiga mål till 2020 (i ett fall 2030) med tillhörande delmål för perioden 2011-2013. Mål och åtgärder för programperioden 2014-2016 har tagits fram utifrån delmål, aktuella resultat och utvärdering av programperioden 2011-2013. De långsiktiga målen är oförändrade.

Miljöprogrammet är indelat i sju prioriterade miljöområden: *Transporter, Energi, Produkter och Avfall, Livsmedel, Kemikalier, Läkemedel* samt *Lustgas*. Under varje målområde listas åtgärder som krävs för att målen ska uppnås samt de nämnder och styrelser som har huvudansvaret för att åtgärderna genomförs. För varje målområde beskrivs effekter av åtgärderna avseende miljö, hälsa och ekonomi.

Mål och åtgärder i miljöprogrammet följs årligen upp på koncernövergripande nivå i samband med års- och miljöredovisningen. Årsredovisningen följer upp budget och miljöredovisningen följer upp miljöprogrammet. Varje förvaltning och bolag ska rapportera resultatet av miljöarbetet dels utifrån de egna miljömålen, dels utifrån de mål och åtgärder i miljöprogrammet som de berörs av.

Miljöprogrammet omfattar alla Västra Götalandsregionens förvaltningar och bolag samt verksamheter som arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionen. Varje nämnd och styrelse ska i sitt miljöledningssystem ta hänsyn till miljöprogrammets mål. Utöver det kan egna mål och åtgärder antas.

Hållbar utveckling och Hälsöfrämjande arbete

Övergripande för allt arbete inom Västra Götalandsregionen är Vision Västra Götaland, där hållbar utveckling och dess tre dimensioner står som ledstjärna. De tre dimensionerna är människa, miljö och ekonomi.

Ur Det Goda Livet:

God hälsa och arbete är viktigt för ett gott liv liksom tillgång till utbildning, bra kommunikationer och kultur. Vattnet i hav och sjöar ska vara friskt och luften ren att andas. Västra Götalandsregionens uppdrag är att bidra till ett livskraftigt Västra Götaland där det är gott att leva, bo och verka. Det ska vara en bra plats för kommande generationer att växa upp på.

Miljöpolicy:

Allt arbete inom Västra Götalandsregionens samtliga verksamheter ska vara hälsofrämjande och bidra till en hållbar utveckling, där hushållning med resurser och kretsloppsanpassning är vägledande. Vi åtar oss att följa lagar och andra förekommande krav. Genom ständiga förbättringar förebygger och minskar vi den negativa miljöpåverkan som beror på vår verksamhet. Vi ska vara föregångare i miljöarbetet, som ska bedrivas systematiskt och strukturerat.

Västra Götalandsregionens uppgift är att erbjuda bra sjukvård och tandvård samt ge förutsättningar för god folkhälsa, ett rikt kulturliv, god miljö, jobb, forskning, utbildning och bra kommunikationer.

Västra Götalandsregionen ingår i det svenska nätverket för Hälsöfrämjande sjukhus (HFS). HFS arbetar med ett antal temaområden, till exempel "fysisk aktivitet" och "hälsofrämjande arbetsplats". Dessa är exempel på temaområden som påverkas av mål och åtgärder inom miljöprogrammet, genom att fler väljer kollektivtrafik före bil och att vi minskar förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen.

Minskad miljöpåverkan

Vår möjlighet att leva ett gott liv är beroende av långsiktigt stabil tillgång till mat, rent vatten och frisk luft. För att minska vår negativa miljöpåverkan har Västra Götalandsregionen primärt fyra utmaningar att möta. De första tre är Låg Klimatpåverkan, Giffri Miljö och Hållbar Resursanvändning. Om dessa tre framgångsrikt möts kan vi också minska vår påverkan på den fjärde: Biologisk Mångfald. Dessa utmaningar är även prioriterade på EU-nivå¹ och nationell nivå² samt av andra landsting.

Låg klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären fortsätter att öka. Det beror till stor del på användningen av fossila bränslen, men betydande bidrag kommer också från avskogning, förändrad markanvändning och jordbruk. För att bromsa klimatförändringarna krävs omfattande och snabba minskningar av människans utsläpp av växthusgaser, kanske med så mycket som 80-95 % i Europa och USA till år 2050³. Att lyckas med detta förutsätter genomgripande förändringar av våra system för boende, transporter, industriell produktion och energiomvandling såväl som våra konsumtions- och levnadsmönster.

Det finns ett starkt samband mellan klimatförändringar och effekter på människors hälsa⁴. Flera av de orsaker som globalt står för flest för tidiga dödsfall, till exempel malaria, diarre, denguefeber och undernäring är känsliga för klimatförändringar och bedöms förvärras när klimatet förändras. De regioner som har sämst infrastruktur för hälso- och sjukvård är troligtvis de som far mest illa. De åtgärder vi inom Västra Götalandsregionen genomför för att minska vår klimatpåverkan har alltså globala hälsofrämjande effekter.

Västra Götalandsregionen har som mål att bli oberoende av fossil energi och bränsle till år 2020. Inom EU ska andelen förnybara energikällor öka med 20 % och energieffektiviteten förbättras med 20 % till år 2020. Sveriges riksdag beslutade år 2009 att Sveriges utsläpp av koldioxid ska minska med 40 % till år 2020, jämfört med år 1990.

Ur Klimatstrategi för Västra Götaland (Antagen av RF 2009-09-08):

2030 är den västsvenska ekonomin inte längre beroende av fossil energi och medborgarna och näringslivet har en trygg och långsiktigt hållbar energiförsörjning. Boende, transporter och produktion såväl som konsumtion av varor och tjänster är resurssnåla, energieffektiva och baserade på förnybar energi. Sammantaget har detta bidragit till en stark ekonomi och ett innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv.

¹ EUs miljöhandlingsprogram, <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

² Regeringen, <http://www.regeringen.se/sb/d/1583>, www.miljomal.se

³ FN, <http://www.un.org/wcm/content/site/climatechange/pages/gateway/mitigation>

⁴ Se till exempel WHO, http://www.who.int/features/factfiles/climate_change/en/index.html

Giftfri miljö

En stor mängd kemiska ämnen ingår i de kemiska produkter vi använder. Ännu fler ämnen ingår i till exempel bilar, kläder, plastartiklar och byggnadsmateriel. Produktion och användning av läkemedel innebär att medicinska substanser, som är utformade för att lätt tas upp av människan och därmed också kan påverka andra levande organismer, sprids med oklar effekt.

Kunskapen om hur olika ämnen var för sig påverkar miljö och hälsa är fortfarande mycket begränsad. Ännu mindre är kunskapen om effekten av olika ämnen i kombination med varandra, den så kallade cocktaileffekten. Vissa kemiska ämnen har dock välkända negativa effekter på både miljö och hälsa. Därför är det viktigt att krav ställs på de produkter som köps in och att behovet av farliga ämnen kontinuerligt minskar genom förbättrade processer.

För att Västra Götalandsregionen framgångsrikt ska kunna möta utmaningen giftfri miljö behöver förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen minska.

Hållbar resursanvändning

Idag är vi sju miljarder människor på jorden, i mitten av 2000-talet kommer vi troligtvis att vara nio miljarder⁵. För att alla ska kunna leva ett gott liv behöver resurserna fördelas rättvist och användas på ett sådant sätt att de inte överskrider jordens ekologiska gränser.

Människan är idag den främsta drivkraften i förändringen av jordens ekosystem. Vi flyttar och bearbetar enorma mängder materia, till största delen med hjälp av icke-förnybar energi. Detta leder till att vi släpper ut stora mängder föroreningar till mark, luft och vatten i högre takt än vad jorden klarar av att ta hand om. Enligt FN kan efterfrågan på livsmedel, foder och fiber öka med 70 procent till år 2050⁶. OECD förutspår att den globala efterfrågan på rent vatten kan till 2050 ha ökat med 55 procent⁷. För energi kan det globala behovet till samma år ha fördubblats⁸. För flera naturtillgångar som till exempel olja, fosfor, koppar och uran har vi idag kanske redan nått toppen av utvinningsstakten.

Användningen av naturresurser påverkar människors hälsa. Oansvarig gruvdrift leder till att dricksvatten förorenas, dålig markanvändning till att matjord eroderar bort och industriell produktion av till exempel bomullstextilier till att vattenresurser förbrukas.

För att Västra Götalandsregionen framgångsrikt ska kunna möta utmaningen hållbar resursanvändning behöver användningen av förnybara och icke-förnybara resurser för att bedriva ett hälsofrämjande arbete vara på en nivå som miljön klarar. För att uppnå detta behöver beroendeförhållandet brytas

⁵ US Census Bureau, Global Population Growth, <http://www.census.gov/population/international/publications/>

⁶ FAO, www.fao.org

⁷ Leflaive, X. 2012, 'Water Outlook to 2050: The OECD calls for early and strategic action', GWF Discussion Paper 1219, Global Water Forum, Canberra, Australia. Available online at: <http://www.globalwaterforum.org/2012/05/21/water-outlook-to-2050-the-oecd-calls-for-early-and-strategic-action/>

⁸ WWF, http://wwf.panda.org/what_we_do/footprint/climate_carbon_energy/energy_solutions/renewable_energy/sustainable_energy_report/

mellan ökad produktion av välfärdstjänster och resursutnyttjande, resursanvändningen effektiviseras och mängden avfall som eldas upp minskas.

Biologisk mångfald

Biologisk mångfald handlar om variationen av liv på jorden. Bland växter, djur, mikroorganismer och de ekosystem de tillsammans bildar. Samtidigt handlar det också om den biologiska mångfaldens betydelse för tillgång till livsmedel, rent vatten, läkemedel, frisk luft och allt det vi förknippar med förutsättningar för ett gott liv. Den biologiska mångfalden är idag kraftigt påverkad av människans och samhällets aktiviteter. Komplexa ekosystem utarmas eller ersätts med stora så kallade monokulturer där ett fåtal grödor odlas.

På global nivå drivs arbetet med att främja biologisk mångfald främst genom FN:s Konvention om Biologisk Mångfald. Vid den senaste konferensen i Nagoya 2010 antogs en global strategisk plan för 2011-2020, Nagoyaprotokollet⁹. På EU-nivå finns målet att till senast 2020 sätta stopp för förlusten av biologisk mångfald och förstörelsen av ekosystemtjänster inom EU. Dessutom ska EUs bidrag för att motverka förlusten av biologisk mångfald på global nivå förstärkas. Art- och habitatdirektivet är exempel på åtgärder som EU vidtagit för att främja biologisk mångfald¹⁰. På nationell nivå har Sverige åtagit sig att både bevara och använda den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt, i enlighet med Konventionen om Biologisk Mångfald. Det sextonde nationella miljömålet, ”Ett rikt växt- och djurliv”, innehåller åtgärder och indikatorer på nationell och regional nivå¹¹.

I Västra Götalandsregionens Budget 2013 står att Västra Götalandsregionen ”*bidrar som en aktör i arbetet för den biologiska mångfalden*” (s. 30). Västra Götalandsregionens påverkan på global biologisk mångfald är liksom när det gäller total klimatpåverkan, resursanvändning och spridning av farliga ämnen svår att överblicka. Klart är dock att om klimatpåverkan minskar, resursanvändningen blir mer hållbar och spridningen av farliga ämnen minskar så minskar också den negativa påverkan på jordens biologiska mångfald. Västra Götalandsregionen kan alltså främja biologisk mångfald i huvudsak genom åtgärder inom respektive målområde, men också genom de verksamheter inom Västra Götalandsregionen vars uppgift till stor del utgörs av arbete med biologisk mångfald. Hit hör Naturbruksgymnasierna, Botaniska Trädgården, Västkoststiftelsen samt olika projekt som till exempel Västerhavsveckan.

⁹ FN, Konventionen om Biologisk Mångfald, www.cbd.int

¹⁰ EU, http://europa.eu/legislation_summaries/environment/nature_and_biodiversity/

¹¹ Regeringen, www.miljomal.se

Effektiv styrning och samverkan

Miljöprogrammet omfattar alla Västra Götalandsregionens förvaltningar och bolag samt verksamheter som arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionen. Programmet ligger till grund för prioriteringar för budgetarbetet, både på central nivå och på förvaltnings- och bolagsnivå. Programmets mål och åtgärder ska arbetas in i beställningsarbetet gentemot externa utförare samt vara underlag för upphandling och inköp.

Organisation och ansvar för att genomföra miljöprogrammet

Vissa nämnder och styrelser har ett särskilt ansvar att se till att målen nås. Det förutsätter att förvaltningar och bolag samverkar. Ansvaret beskrivs i anslutning till åtgärderna för respektive målområde. Miljönämnden driver arbetet med uppföljning, utvärdering, åtgärdsförslag och redovisning av resultatet. För sammanfattning av Västra Götalandsregionens miljöorganisation och den övergripande ansvarsfördelningen för miljöarbetet se tabell i Bilaga A.

Miljöledningssystem

För att nå målen i miljöprogrammet ska varje förvaltning och bolag ha ett miljöledningssystem som tar hänsyn till programmets mål. Miljöledningssystemet är ledningens sätt att styra miljöarbetet. Ett rätt använt miljöledningssystem säkerställer ledningens arbete kring målformulering, resurstillsättning, organisation samt uppföljning och redovisning.

Inköp/upphandling

En stor del av Västra Götalandsregionens miljöpåverkan sker genom konsumtion av varor och tjänster. Denna påverkan kan minska genom att miljöprogrammet utgör en del av underlaget när Västra Götalandsregionens behov inför upphandling definieras, att tydliga miljökrav sedan ställs vid upphandling och att dessa följs upp under avtalsperioden.

Vissa upphandlingar är av stor betydelse för att målen i miljöprogrammet ska kunna nås. I projektgrupperna som genomför dessa upphandlingar ska miljökompetens säkerställas.

I de fall det finns en valmöjlighet mellan en miljöanpassad produkt och en konventionell produkt är det varje förvaltning och bolags ansvar att efterfråga bästa miljöval ur sortimentet vid beställning/inköp. Servicenämnden tydliggör i beställningsverktyget vad som är bästa miljöval.

Kommunikation

För att främja ett transparent och effektivt miljöarbete är det av stor vikt att kommunikationen inom Västra Götalandsregionen fungerar väl. Alla verksamheter har ett ansvar att kommunicera miljöarbetet i den egna verksamheten samt att delta i erfarenhetsutbyte med andra verksamheter. Miljönämnden har ett särskilt ansvar att kommunicera de resultat som framkommer i det centralt koordinerade arbetet.

Kompetens

Alla anställda och förtroendevalda erbjuds grundläggande webbaserad miljöutbildning som miljösekretariatet tillhandahåller. Varje förvaltning och bolag har ansvar för att anställda får information om hur miljöarbetet inom förvaltningen bedrivs. Det samma gäller för förtroendevalda. Varje förvaltning har också ansvar för att de anställda med arbetsuppgifter som har stor miljöpåverkan får adekvat utbildning.

Uppföljning och redovisning

Mål och åtgärder i miljöprogrammet följs årligen upp på koncernövergripande nivå i samband med års- och miljöredovisningen. Miljönämnden skickar ut anvisningar för inrapporteringen och ansvarar för sammanställningen av resultatet. Årsredovisningen följer upp budget och miljöredovisningen följer upp miljöprogrammet. Varje förvaltning och bolag ska rapportera resultatet av miljöarbetet dels utifrån de egna miljömålen, dels utifrån de mål och åtgärder i miljöprogrammet som de berörs av.

Miljönämnden ansvarar för miljöredovisningen och ger förslag på eventuella korrigerande åtgärder till regionstyrelsen.

Transporter



Västra Götalandsregionens transporter består av kollektivtrafik, egna persontransporter samt transporter av produkter. Dessa bidrar till klimatpåverkan, behov av naturresurser samt utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen (partiklar och buller). 2011 utfördes kollektivtrafiken till hälften med förnybar energi. Västra Götalandsregionens egna personbilar och lätta lastbilar drevs samma år till cirka 40 procent med förnybar energi.

Målet om att vara oberoende av fossil energi och bränsle och samtidigt bedriva energieffektiva transporter till 2020 är ett ambitiöst mål. Västra Götalandsregionen måste arbeta på flera plan för att klara målen och för att bli en organisation vars transporter har en så låg klimatpåverkan som möjligt. Mål och åtgärder ska stödja en utfasning av fossila bränslen med fokus på förnybar energi samtidigt som en övergång mot mer elektrifierade transporter möjliggörs. Programmet ska stödja lösningar på kort och lång sikt, i riktning mot en omställning till ett hållbart transportsystem.

Långsiktiga mål

- A. År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter bedrivas energieffektivt.¹²
- B. År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter vara oberoende av fossil energi.¹³

Mål 2016

1. Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi.
2. Västra Götalandsregionens transporter¹⁴ ska till 60 procent utföras med förnybar energi.

Uppföljning mål 2016

Målen följs upp med nyckeltalet *andel förnybar energi, procent*, fördelat på kollektivtrafik respektive egna transporter

¹² Inkluderar allmän kollektivtrafik samt godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel

¹³ Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar, allmän kollektivtrafik, godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel samt ambulanser och sjuktransportfordon

¹⁴ Inkluderar egna personbilar och lätta lastbilar

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
1. Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi.	Kollektivtrafiknämnden säkerställer att krav på ökad andel förnybar energi ställs i nya trafikupphandlingar.	Kollektivtrafiknämnden
2. Västra Götalandsregionens transporter ¹⁵ ska till 60 procent utföras med förnybar energi.	Vid nyanskaffning av personbilar och lätta lastbilar ska samtliga nämnder och styrelser välja fordon som går på förnybar energi (gas, laddhybrid eller rent elfordon är prioriterade) ¹⁶	Samtliga nämnder och styrelser
Långsiktiga mål		
A. År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter bedrivas energieffektivt.	Kollektivtrafiknämnden ska med Västtrafik utveckla anpassning av fordonsstorlekar till resebehovet.	Kollektivtrafiknämnden
	Kollektivtrafiknämnden säkerställer krav på energieffektivitet.	Kollektivtrafiknämnden
	Samtliga nämnder och styrelser ska tillämpa resepolicy för att minska resandet med bil i tjänsten. Resfria möten ska alltid prioriteras.	Samtliga nämnder och styrelser
B. År 2020 ska Västra Götalandsregionens person- och varutransporter vara oberoende av fossil energi. ¹⁷	Kollektivtrafiknämnden ansvarar för att uppdatera planen för avveckling av fossila drivmedel och i den inkludera förslag och kostnad för att genomföra detta för de olika trafikslagen.	Kollektivtrafiknämnden
	Servicenämnden ställer och följer upp krav på ökad andel förnybara drivmedel för entreprenörer gällande tvätt-, depå- och hjälpmedelstransporter.	Servicenämnden

¹⁵ Inkluderar egna personbilar och lätta lastbilar

¹⁶ Beroende på verksamheternas geografiska placering kan dispens från inriktningen behövas

¹⁷ Inkluderar Västra Götalandsregionens ägda personbilar och lätta lastbilar, allmän kollektivtrafik, godstransporter för tvätt-, depå-, och hjälpmedel samt ambulanser och sjuktransportfordon.

Effekter

Miljö

Klimatpåverkan och utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen minskar då fler människor väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil och när person- och godstransporter i ökad grad utförs med icke-fossila drivmedel. Behovet av energi (fossil och icke-fossil) och naturresurser per persontransport minskar då fler väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil.

Hälsa

Då fler väljer kollektivtrafik eller resfria möten före bil minskar risken att drabbas av ohälsa på grund av buller och utsläpp av partiklar. Människor rör sig fysiskt fyra gånger mer när kollektivtrafik väljs före bil¹⁸. Den som dagligen cyklar, går eller åker kollektivt till jobbet löper 50 % mindre risk att drabbas av hjärtinfarkt jämfört med den som åker bil¹⁹. Trafiksäkerheten ökar också då fler reser kollektivt.

Hälsofrämjande effekter uppnås också genom minskad klimatpåverkan då fossila drivmedel ersätts med förnybara. Det är dock av största vikt att det förnybara drivmedlet är producerat på ett hållbart sätt.

Ekonomi

Genom att fler väljer kollektivtrafik före bil och därmed rör sig mer uppnås samhällsekonomiska besparingar genom minskad sjukfrånvaro²⁰.

Genom att minska klimatpåverkan uppnås samhällsekonomiska besparingar. I Stern-rapporten²¹ som publicerades 2006, görs uppskattningen att en global temperaturökning på fem grader fram till år 2100 kommer att kosta mellan fem och tio procent av den globala bruttonationalprodukten (BNP), medan det kostar en procent av världens samlade BNP fram till 2050 att göra åtgärder som bromsar utsläppen av växthusgaser till en godtagbar nivå.

Genom att ha resfria möten i stället för att ta bil i tjänsten visar en studie att Västra Götalandsregionen kan minska kostnaderna med cirka sju miljoner kronor per år²².

¹⁸ http://www.trivector.se/fileadmin/uploads/Traffic/Rapporter/2012_62_TRV_Okad_folkhalsa_v1.0.pdf

¹⁹ WHO's Monica-studie

²⁰ http://www.trivector.se/fileadmin/uploads/Traffic/Rapporter/2012_62_TRV_Okad_folkhalsa_v1.0.pdf

²¹ Stern, Nicholas, 2006. The Stern Review on the Economic Effects of Climate Change. Population and Development Review, 32: 793–798. doi: 10.1111/j.1728-4457.2006.00153.x

²² MN 120-2012 "Förstudie av pendlings- och tjänsteresor avseende klimatpåverkan, ekonomi och hälsa vid Västra Götalandsregionen"

Energi



Vid sidan av transporter utgör värme, kyla och el de tre stora beståndsdelarna av Västra Götalandsregionens totala energianvändning. Uppvärmning och kylning av lokaler, ventilation, belysning samt drift av medicinteknisk utrustning och IT-utrustning sker till största delen med förnybar energi. Inom fjärrvärme förekommer fortfarande en del fossila energislag. Den totala energianvändningen i egna fastigheter har minskat sedan mitten av 1990-talet. Minskningen omfattar dock inte den el som all vår utrustning går på. Där har snarare en ökning skett.

Halveringsmålet till 2030 liksom målet om att vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020 är ambitiösa mål. Mål och åtgärder syftar i första hand till att minimera behovet av värme, till exempel genom att tilläggsisolera fasader för att förbättra klimatskalet. Därefter minimera behovet av el genom att använda smart och energisnål utrustning. Energikälla väljer vi sist, när åtgärder för att minimera energibehovet är gjorda.

Långsiktiga mål

- C. Västra Götalandsregionen ska vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020.
- D. Västra Götalandsregionen ska halvera sin energianvändning i egna lokaler till 2030 jämfört med 1995.
- E. I de hyrda lokaler där Västra Götalandsregionen bedriver verksamhet ska energianvändningen bli avsevärt effektivare till 2030.

Mål 2016

- 3. Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.
- 4. Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m² och BRA²³.

Uppföljning mål 2016

Målen följs upp med nyckeltalen:

- 3. Andel förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler, procent
- 4. Total energianvändning i Västfastigheters fastighetsbestånd²⁴, kWh/m² BRA samt uppdelat på el och värme.

²³ Bruksarea

²⁴ Västtrafiks och Tvätteriets energianvändning följs upp som separata nyckeltal

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
3. Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.	Fastighetsnämnden ansvarar för att i samverkan med berörda verksamheter byta ut de egna värmeproduktionsanläggningar som fortfarande drivs med olja senast 2016.	Fastighetsnämnden
4. Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m ² och BRA.	Samtliga nämnder och styrelser ska minska användningen av el per ytenhet i egna lokaler jämfört med 2009 års nivå. Fastighetsnämnden har ett samordningsansvar att med övriga nämnder och styrelser ta fram en konsekvensutredning och strategi för att minska verksamhetselen. Utredningen ska vara klar och en handlingsplan ska ha tagits fram och påbörjats under 2014.	Fastighetsnämnden ihop med sjukhusstyrelserna
	Servicenämnden och berörda nämnder/styrelser ställer och följer upp krav på energiförbrukning i upphandling av energikrävande utrustning ²⁵	Servicenämnden
Långsiktiga mål		
C. Västra Götalandsregionen ska vara oberoende av fossil energi och bränsle till 2020.	Till 2014 ska Fastighetsnämnden ha kartlagt samtliga fjärrvärmeleverantörer, sammanställt hur värme har tillverkats samt i dialog utarbetat en handlingsplan tillsammans med leverantörerna för att minska användandet av fossila bränslen.	Fastighetsnämnden
D. Västra Götalandsregionen ska halvera sin energianvändning i egna lokaler till 2030 jämfört med 1995.	Fastighetsnämnden ansvarar för att, utifrån energikartläggningar ²⁶ , ta fram en handlingsplan för investeringar, mätning och uppföljning, information och utbildning per fastighetsobjekt för att minska verksamhetens energianvändning med hänsyn till det långsiktiga halveringsmålet. Handlingsplanen ska vara klar och påbörjad under 2014.	Fastighetsnämnden
E. I de hyrda lokaler där Västra Götalandsregionen bedriver verksamhet ska energianvändningen bli avsevärt effektivare till 2030.	Fastighetsnämnden ska till 2014 ha tagit fram en strategi för hur energianvändningen i hyrda lokaler ska kunna minskas.	Fastighetsnämnden

²⁵ Krav i enlighet med "Krav på elenergianvändningen vid upphandling av utrustning i Västra Götalandsregionen".

²⁶ Genomförs under 2013

Effekter

Miljö

Då huvuddelen av energianvändningen idag sker med förnybara energislag är den viktigaste effekten av åtgärderna minskad resursanvändning genom att energianvändningen minskar. Klimatpåverkan och utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen minskar också då fossil energi ersätts med förnybar.

Hälsa

Åtgärderna ger hälsofrämjande effekter genom minskad spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen, minskat resursbehov och minskad klimatpåverkan.

Ekonomi

Besparingar uppnås genom minskad energianvändning, till stor del beroende på energiprisutvecklingen. Sedan 1995 har åtgärder för effektivisering lett till att energikostnaderna för el och värme är 85 miljoner kronor lägre per år²⁷.

²⁷ Västra Götalandsregionens Miljöredovisning, 2011

Produkter & Avfall



Detta målområde var tidigare främst fokuserat kring hanteringen av avfall. Nu och framöver är fokus på att hushålla med gemensamma resurser och på så sätt minska vår avfallsmängd, vår miljöpåverkan och våra kostnader.

En produkt kan utgöras av en vara, en tjänst eller en kombination av dessa. Processer inom hälso- och sjukvården innehåller för det mesta flera produktflöden. Dessa produktflöden skapar behov av naturresurser och ger upphov till utsläpp av växthusgaser, spridning av miljö- och hälsofarliga ämnen samt avfall. 2011 köpte Västra Götalandsregionen material, varor och verksamhetsanknutna tjänster för cirka 10 miljarder kronor, vilka på olika sätt har en miljöpåverkan. Den totala mängden avfall uppgick samma år till ca 11000 ton. Närmare tre fjärdedelar av detta avfall gick till förbränning.

För att nå en hållbar resursanvändning har Västra Götalandsregionen precis som på nationell nivå inriktningen att förebygga uppkomsten av avfall som går till förbränning genom att minska behov av material, öka återanvändningen och förbättra kvaliteten på materialåtervinningen.

Långsiktiga mål

- F. Resursanvändningen inom Västra Götalandsregionen ska stödja en hållbar utveckling.
- G. Det avfall som uppkommer inom Västra Götalandsregionen ska tas omhand på ett sådant sätt att det stödjer en hållbar utveckling.

Mål 2016

- 5. Mängden material för utvalda produktflöden²⁸ inom Västra Götalandsregionen ska minska.
- 6. Mängden hushållsavfall²⁹ ska minska med 10 procent jämfört med 2012.

Uppföljning mål 2016

- 5. Målet följs upp med nyckeltal som fastställs efter kartläggning 2013.
- 6. Målet följs upp med nyckeltalet *Andel hushållsavfall/blandavfall, procent*

²⁸ Förbrukningsmaterial inom sjukvården, möbler och livsmedel

²⁹ Här avses hushållsavfall enligt nationell definition samt blandavfall som går till förbränning

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
5. Mängden material för utvalda produktflöden inom Västra Götalandsregionen ska minska.	Verksamhetseffektiviseringar med miljönytta: Berörda nämnder och styrelser ³⁰ arbetar med att minska materialanvändningen för utvalda produktflöden från inköp till avyttring. Det görs bland annat genom att hämta hem de potentiella miljövinsterna i arbetet med Framtidens hälso- och sjukvård.	Berörda nämnder och styrelser
6. Mängden hushållsavfall ska minska med 10 procent jämfört med 2012.	Samtliga nämnder och styrelser ska minska mängden hushållsavfall/blandat brännbart och höja kvaliteten på återvinningsbart material.	Samtliga nämnder och styrelser
Långsiktiga mål		
F. Resursanvändningen inom Västra Götalandsregionen ska stödja en hållbar utveckling.	Miljönämnden ska i samverkan med berörda nämnder och styrelser ta fram förslag på produkter att fokusera på i arbetet med minskad klimatpåverkan från materialanvändning.	Miljönämnden

Effekter

Miljö

Genom verksamhetseffektiviseringar som medför minskad materialanvändning minskar klimatpåverkan, utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen samt behovet av naturresurser. Förbättrad kvalitet på återvinningen medför att en ökad andel av det som vi inte kan använda blir till nya råvaror, i stället för att gå till förbränning. Detta ger också minskad påverkan på den biologiska mångfalden.

Hälsa

Åtgärderna ger hälsofrämjande effekter genom att miljöpåverkan minskar. En förbättrad kvalitet på återvinningen kan också medföra förbättringar i arbetsmiljön för Västra Götalandsregionens anställda.

Ekonomi

En minskad mängd avfall ger i de flesta fall minskade kostnader för avfallshantering. Högre kvalitet på källsorterat material ger möjligheter till bättre betalt för olika fraktioner, och bidrar också till att samhällets behov av jungfrulig råvara minskar. Tillfälliga merkostnader kan uppstå till exempel om ett nytt system för avfallshantering ska införas.

³⁰ Vilka nämnder och styrelser som berörs kommer att specificeras genom resultatet av kartläggning 2013.

Livsmedel



Livsmedel har stor miljöpåverkan. Jordbruk, förädling, distribution, förpackningar och avfallshantering innebär klimatpåverkan genom utsläpp av metan, lustgas och koldioxid. Ytterligare negativ påverkan är övergödning av sjöar och vattendrag samt toxisk påverkan av kemiska bekämpningsmedel. Sammantaget ger detta en stor påverkan på den biologiska mångfalden. Genom att välja ekologiska livsmedel undviker man användning av kemiska bekämpningsmedel och genmodifierade organismer (GMO). Särskilda krav ställs också på djurhållningen. I kombination med årstidsanpassning, minskad andel animaliska livsmedel och reduktion av matsvinn minskar både miljöpåverkan och kostnader. Cirka en fjärdedel av den mat som Västra Götalandsregionens verksamheter köpte 2011 var ekologisk.

Långsiktigt mål

H. Andelen ekologiska livsmedel ska år 2020 vara 50 procent av den totala livsmedelsbudgeten.

Mål 2016

7. Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet *andel ekologiska livsmedel, procent*

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
7) Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion ska i planeringen beakta det 40-procentiga målet för ekologiska livsmedel.	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion
	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion ska fortsätta med att välja ut och byta konventionella råvaror mot ekologiska där man åstadkommer så stor miljönytta och så liten merkostnad som möjligt.	Samtliga nämnder och styrelser med måltidsproduktion

Effekter

Miljö

Genom att en ökad andel av livsmedelsinköpen uppfyller kriterier för ekologisk produktion så minskar spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen. Ekologisk produktion av livsmedel ger positiva effekter på biologisk mångfald. Minskad klimatpåverkan och minskat resursbehov uppnås genom att krav ställs på de livsmedel som köps in och genom anpassning av menyer, till exempel genom att tillämpa det så kallade SMART-konceptet³¹ där det är möjligt.

Hälsa

Genom att öka andelen ekologiska livsmedel uppnås främst hälsofrämjande effekter för människor vid produktionsställena, men också för Västra Götalandsregionens invånare och vårdtagare genom att livsmedlen innehåller mindre mängd miljö- och hälsofarliga ämnen.

Ekonomi

Merkostnad för att öka andelen ekologiskt kan uppstå beroende på prisutvecklingen för ekologiska livsmedel. Ekonomiska besparingar kan uppnås genom att minska matsvinn och att menyer anpassas, till exempel enligt SMART-konceptet. Större andel vegetabilier och en mindre andel kött ger ökat ekonomiskt utrymme att köpa ekologiskt.

³¹ Se till exempel <http://www.fhi.se/Vart-uppdrag/Andra-uppdrag/Livsmiljo/Miljo-och-halsa/Mat-och-miljo/>

Kemikalier



En mängd ämnen ingår i de varor och kemiska produkter som Västra Götalandsregionen använder. Flera av dessa har potentiellt skadliga konsekvenser såsom cancer, astma, allergier och störningar på fertilitet och fosterutveckling. Utbyte av miljö- och hälsofarliga ämnen är av stor betydelse för att kunna bedriva en mer hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Det är en fråga om folkhälsa, förbättrad arbetsmiljö, ökad patientsäkerhet och skydd av den yttre miljön.

Användningen av miljö- och hälsofarliga ämnen för de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i har minskat med 20 procent 2010-2011. Genom att följa använd mängd av dessa produkter säkerställs resultatet av vårt arbete med att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i kemiska produkter. Förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen inom laboratorieverksamhet och i upphandlade varor följs upp separat.

Åtgärder inom detta målområde syftar till att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i varor och kemiska produkter.

Långsiktigt mål

- I. År 2020 ska Västra Götalandsregionen leva upp till det nationella målet om en giftfri miljö.

Mål 2016

8. Mängden miljö- och hälsofarliga ämnen har minskat med 80 procent jämfört med 2010³².

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet *volymminskning av miljö- och hälsofarliga ämnen för de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i*.

³² Måluppföljningen omfattar de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i.

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
8) Mängden miljö- och hälsofarliga ämnen ³³ har minskat med 80 procent jämfört med 2010.	Samtliga nämnder och styrelser ska minska behov av och byta ut varor och kemiska produkter som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen, till exempel genom ändrade metoder eller övergång till bästa möjliga teknik.	Samtliga nämnder och styrelser
	Servicenämnden och andra berörda nämnder/styrelser ställer och följer upp krav i upphandling av varor och kemiska produkter och säkerställer inköpsstatistik för förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen i varor och kemiska produkter. ³⁴	Servicenämnden
	Fastighetsnämnden ska kontinuerligt verka för att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i byggmaterial vid nybyggnation.	Fastighetsnämnden

Effekter

Miljö

Genom att minska behov av varor och kemiska produkter som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen samt minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen i de varor och kemiska produkter som köps in så minskar spridningen av dessa ämnen till människa och miljö. Risken för negativ påverkan på den biologiska mångfalden minskar i och med detta.

Hälsa

Hälsofrämjande effekter uppnås både genom att samhällets exponering för miljö- och hälsofarliga ämnen minskar samt att Västra Götalandsregionens personal löper mindre risk att drabbas av allergiska reaktioner och olika sjukdomstillstånd.

Ekonomi

Genom effektiviseringar som leder till minskad kemikalieförbrukning minskar kostnader för inköp av kemikalier. Genom att minska förekomsten av miljö- och hälsofarliga ämnen kan antalet människor som behöver hälso- och sjukvård till följd av exponering för dessa ämnen minska, vilket ger

³³ Måluppföljningen omfattar de volymmässigt största produktflödena av kemiska produkter med utfasningsämnen i.

³⁴ För prioriterade upphandlingar avseende miljö- och hälsofarliga ämnen. För övriga upphandlingar ställs grundläggande kemikaliekraav.

ekonomiska besparingar till exempel i form av minskat antal sjukdagar. Merkostnader kan tillfälligt uppstå, till exempel för att genomföra en omställning till mindre kemikaliekrävande processer.

Läkemedel



Varje år används cirka 200 ton aktiv läkemedelssubstans i Västra Götaland. Läkemedelsrester som inte bryts ner i kroppen eller i våra reningsverk hamnar förr eller senare i våra vattendrag. Kunskapen om hur läkemedel påverkar miljön på sikt är idag begränsad. Forskare har konstaterat att könshormoner som finns i p-piller påverkar fiskars kön och fortplantningsförmåga. När rester av smärtstillande och antiinflammatoriska medel kommer ut i miljön kan dessa ge njur- och leverskador på djur. Utsläpp av antibiotika kan påskynda utvecklingen av resistenta bakterier. Västra Götalandsregionen hade 2011 tillsammans med Region Skåne och Stockholms Läns Landsting flest antal antibiotikarecept per 1000 invånare bland Sveriges landsting.

Tillverkningen av aktiva substanser i läkemedel som används i Västra Götaland sker i stor utsträckning i Indien och Kina samt andra länder i sydöstra Asien. Reningen av avloppsvatten från produktionen har i flera fall visat sig vara bristfällig och svenska forskare har hittat extremt höga halter av vissa läkemedel i vattendrag och sjöar i närheten av produktionsanläggningar. Förutom att vi exporterat miljöproblem till andra länder finns risk att resistenta bakterier sprids över hela världen.

Långsiktiga mål

- J. Västra Götalandsregionen skall, utan att påverka patientnyttan, minimera miljöbelastningen av läkemedel.

Mål 2016

9. Miljöbelastningen vid produktion, ordinerings och kassation har minskat jämfört med 2013.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp genom nyckeltalen och måltalen:

9A. Produktion: *Andel av upphandlat sortiment där miljökrav ställts och där uppföljning har genomförts enligt nationella kriterier* (Måltal 100 procent)

9B. Ordinerings: *Antal antibiotikarecept/1000* (Måltal 250)

9C. Kassation: *Mängd kasserade läkemedel kr och DDD per år* (Basnivå 2014, ska minska under programperioden)

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
9) Miljöbelastningen vid produktion, ordinerings och kassation har minskat jämfört med 2013.	Primärvård, sjukhus och tandvård ska minska ordinerings av identifierade miljöbelastande preparat.	Primärvårdsstyrelsen, sjukhusstyrelserna och tandvårdsstyrelsen
	Primärvård och sjukhus ska öka ordinerings av FAR - Fysisk Aktivitet på Recept.	Primärvårdsstyrelsen och sjukhusstyrelserna
	Sjukhusapoteket VGR: Kassation av läkemedel inom slutenvården ska minska genom anpassning av sortiment och förpackningsstorlekar efter vårdens behov av läkemedel.	Sjukhusstyrelserna samt Hälso- och Sjukvårdsutskottet
	Serviceutskottet och Läkemedelsenheten ställer och följer upp miljökrav ³⁵ och sociala krav ³⁶ i samtliga läkemedelsupphandlingar.	Serviceutskottet samt Hälso- och Sjukvårdsutskottet

Effekter

Miljö

Genom att krav ställs i upphandling av läkemedel kan minskad spridning av läkemedelsrester vid produktionsställena uppnås. Åtgärder för minskad kassation och ökad ordinerings av FAR medför att en minskad mängd läkemedelsrester når miljön.

Hälsa

Kravställandet i upphandling av läkemedel kan medföra stora hälsovinster vid produktionsställena.

Ekonomi

De kostnader som uppkommer på grund av antibiotikaresistens för hälso- och sjukvården och samhället är höga och kommer troligtvis att stiga om resistensen ökar ytterligare. En europeisk studie³⁷ visade att över 8 000 dödsfall och 62 miljoner euro i extra kostnader kunde tillskrivas infektioner i blodet orsakade av två antibiotikaresistenta bakterier år 2007. De höga kostnaderna representerar enligt studien enbart en bråkdel av den totala belastning antibiotikaresistens utgör för hälso- och sjukvården och samhället.

³⁵ Enligt Miljöstyrningsrådets kriterier

³⁶ I enlighet med det nationella landstingssamarbetet för uppförandekod hos leverantörer

³⁷ Smittskyddsinstitutet, <http://www.smittskyddsinstitutet.se/nyhetsarkiv/2011/studie-satter-hog-prislapp-pa-antibiotikaresistens-i-europa/>

Kostnaderna för de samhällen som ligger i anslutning platser där dåligt kontrollerad produktion av läkemedel sker är med största sannolikhet stor när människor blir sjuka till följd av utsläpp av läkemedelsrester. Dels i förlorad livskvalitet och dels i förlorad arbetskraft. Dessa kostnader kan alltså minska när krav ställs på produktion av läkemedel.

Genom att minska kassation av läkemedel kan besparingar göras inom Västra Götalandsregionens verksamheter. Ökad ordinerings av FAR kan också medföra att läkemedelskostnaderna minskar.

Lustgas



Lustgas är dels en mycket stark växthusgas och en av regionens största källor till klimatpåverkande utsläpp och dels den gas som bidrar mest till nedbrytning av ozonskiktet. Långvarig exponering för lustgas kan även medföra ohälsa för medarbetare inom vården. Utsläppen från vården sker nästan uteslutande vid regionens sjukhus i samband med förlossningsvård och anestesi.

Utsläppsminskningarna ska ske utan att patienternas välbefinnande åsidosätts. Det innebär att åtgärder för att minska utsläppen i huvudsak handlar om att dels minska onödig användning av lustgas samt att destruera den lustgas som är nödvändig att använda. 2009-2011 minskade Västra Götalandsregionens användning av lustgas med cirka 20 procent.

Åtgärderna som föreslås för perioden förutsätter att Västfastigheter under 2013 har kartlagt var lustgas används idag och med vilken frekvens. En inledande fördjupad studie angående förbrukning och läckage görs på ett av sjukhusen. Det förutsätter också att Västfastigheter i samverkan med verksamheterna har upphandlat destruktionsanläggningar för de fem förlossningssjukhusen senast vid utgången av 2013.

Långsiktigt mål

K. År 2020 ska vårdens utsläpp av lustgas ha minskat med 75 procent jämfört med 2009.

Mål 2016

10. Vårdens utsläpp av lustgas har minskat med 50 procent jämfört med 2009.

Uppföljning mål 2016

Målet följs upp med nyckeltalet *procentuell minskad mängd utsläppt lustgas*

Åtgärder

Tabellen beskriver mål, åtgärder och huvudansvar för detta målområde. Mål och åtgärder följs upp i samband med års- och miljöredovisningen. För vissa mål kan tertialvis uppföljning vara aktuell.

Mål	Åtgärder 2014-2016	Nämnd med huvudansvar
Mål 2016		
10) Vårdens utsläpp av lustgas har minskat med 50 procent jämfört med 2009.	Sjukhusen ansvarar för att med hjälp av Västfastigheter stänga av tillförsel av centralt distribuerad lustgas till verksamheter som har en icke frekvent användning av lustgas.	Sjukhusstyrelserna och Fastighetsnämnden
	Fastighetsnämnden ansvarar för att fortsatt söka efter läckor i rörledningar och kopplingar som tillhör det fasta nätet samt att åtgärda eventuella brister. Sjukhusen ansvarar för läckagekontroll av tak- och väggmonterade försörjningsenheter (pendlar m.m.) samt åtgärdande av brister.	Sjukhusstyrelserna och Fastighetsnämnden
	Fastighetsnämnden ansvarar för att installera fasta destruktionsanläggningar och nödvändig kringutrustning senast vid utgången av 2014.	Fastighetsnämnden
	Sjukhusen ansvarar för att utbilda personal vid förlossningen i hur tillhörande utrustning ska hanteras. Personalen ska sedan se till att patienterna använder utrustningen rätt för att maximera insamlingsgraden på sal.	Sjukhusstyrelserna
	Primärvården, sjukhusen och tandvården bevakar användningen av lustgas för övriga områden än förlossning, som till exempel procedursmärta. Vid frekvent användning gör verksamheten en bedömning om det är aktuellt med mobila destruktionsanläggningar.	Primärvårdsstyrelsen, sjukhusstyrelserna och tandvårdsstyrelsen

Effekter

Miljö

Åtgärderna medför minskade klimatpåverkande utsläpp av motsvarande 6 500 ton koldioxidekvivalenter, minskade utsläpp av ozonpåverkande gaser och minskad resursanvändning genom minskat behov av lustgas.

Hälsa

Åtgärderna medför hälsofrämjande effekter genom förbättrad arbetsmiljö för dem som arbetar på förlossningen.

Ekonomi

Genom åtgärderna för att minska onödig användning av lustgas minskar också motsvarande kostnader för inköp av lustgasen.

Bilaga A. Tabell Organisation och ansvar

Organisation	Ansvar
Politisk organisation	
Regionfullmäktige	Högsta beslutande organ i miljöfrågor och fastställer miljöprogrammet.
Regionstyrelsen	Har ett övergripande ansvar för det interna miljöarbetet.
Nämnder och styrelser för utförarverksamheter	Har ansvar för <ul style="list-style-type: none"> att miljöprogrammet och de egna miljömålen följs att rapportera resultatet till miljönämnden
Beställarnämnder	Har ansvar för <ul style="list-style-type: none"> att miljökrav utifrån miljömålen inkluderas i avtalen med externa utförare
Miljönämnden	Har regionfullmäktiges uppdrag att stödja det interna miljöarbetet. Det innebär att nämnden har ansvar för att föreslå miljömål samt att ta andra miljöstrategiska initiativ. Nämnden redovisar resultatet av miljöarbetet till regionstyrelsen och föreslår eventuella korrigerande åtgärder för att målen ska nås inom programperioden.
Tjänstemannaorganisation	
Regiondirektören	Har ansvar för <ul style="list-style-type: none"> att regionstyrelsens beslut genomförs att miljöfrågorna hålls aktuella att gällande miljölagstiftning följs
Förvaltnings- och bolagschefer	Har ansvar för <ul style="list-style-type: none"> att aktivt bidra till att miljöprogrammet förverkligas i den egna verksamheten att miljöarbetet rapporteras till den egna styrelsen eller nämnden att miljölagstiftning och andra krav följs
Linjeförvaltningschef	Eventuellt delegerat ansvar för miljöfrågorna
Miljöorganisation	
Miljöchef, miljöstrateg, miljösamordnare eller motsvarande	Är stöd och resurs för förvaltnings- eller bolagsledningen. Typiska arbetsuppgifter är <ul style="list-style-type: none"> att leda arbetet med att införa och underhålla verksamhetens miljöledningssystem att sammanställa underlag till miljöredovisning att säkerställa genomförande av miljöutbildning för förvaltningen att vara kontaktperson gentemot miljösektariatet och miljömyndigheter
Miljöombud	Är stöd och resurs i miljöarbetet och finns i linjen där ansvarig chef utser miljöombudet.
Kemikalieombud	Är stöd och resurs i kemikaliearbetet, finns i linjen där ansvarig chef utser kemikalieombudet.
Miljösektariatet	Ansvarar för att stödja och samordna det interna miljöarbetet inom följande områden <ul style="list-style-type: none"> <i>Miljöredovisning:</i> Ta fram anvisningar, sammanställa resultatet av miljöarbetet, analysera resultatet med hjälp av referensgrupp och lämna förslag till korrigerande åtgärder <i>Miljöledning:</i> Stödja förvaltningar och bolag i arbetet med rutiner kopplat till miljöredovisning och miljöprogrammets mål <i>Upphandling/inköp:</i> Stödja inköpsorganisationen i arbetet med att integrera miljöprogrammets mål och åtgärder i inköpsprocessen <i>Kompetens:</i> Tillhandahålla webbaserad miljöutbildning och genomföra utbildning för miljöombud. <i>Nätverkande:</i> Genomföra två nätverksträffar för miljösamordnare per år samt ge ut nyhetsbrev till dessa <i>Genomförande av målen i miljöprogrammet:</i>

	<ol style="list-style-type: none">1. Koordinera arbetet med att minska förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen2. Koordinera arbetet med övergripande åtgärder för målområde "Produkter och avfall"3. Kommunikation av resultat av miljöarbetet i stort och sprida goda exempel4. Överföra kompetens från det externa utvecklingsarbetet till miljöarbetet i våra egna verksamheter inom transporter, energi, livsmedel och hållbar resursanvändning. <p>Miljösekretariatet ska utvärdera miljöprogrammet och ta fram förslag till nytt program inför kommande programperiod.</p>
--	--

Bilaga B. De nationella miljömålen

Det svenska miljöarbetet utgår från internationella överenskommelser och krav från EU, exempelvis EUs strategi 2020, samt regionala och nationella miljökvalitetsmål (se figur nedan). Det övergripande målet är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Därtill kommer olika styrmedel som lagar, skatter med mera.



1



2



3



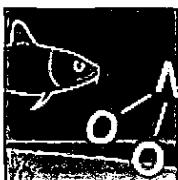
4



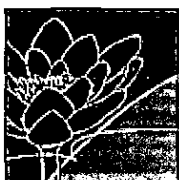
5



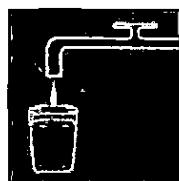
6



7



8



9



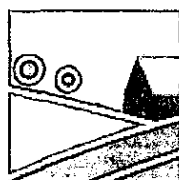
10



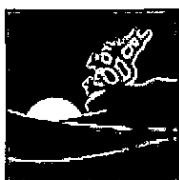
11



12



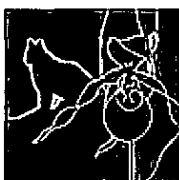
13



14



15



16

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Nämnd/styrelse:	Kontaktperson (namn, tel. och e-post):
-----------------	--

Generella kommentarer på programmet:

--

Inledande kapitel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Inledning		
Hållbar utveckling och Hälsöfrämjande arbete		
Effektiv styrning och samverkan		

Transporter

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
1. Kollektivtrafiken ska till 75 procent utföras med förnybar energi		
2. Västra Götalandsregionens transporter ska till 60 procent utföras med förnybar energi		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Uppföljning mål 2016	
Åtgärder	
Effekter	
Övriga synpunkter på avsnittet transporter	

Energi

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
3. Andelen förnybar energi för uppvärmning, kylning och el till egna lokaler ska vara minst 90 procent.		
4. Den totala energianvändningen i egna fastigheter överskrider inte 180 kWh/m ² och BRA.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet energi		

Produkter och avfall

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
5. Mängden material för utvalda produktflöden inom Västra Götalandsregionen ska minska		
6. Mängden hushållsavfall ska minska med 10% jämfört med 2012		
Uppföljning		
Åtgärder		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Effekter	
Övriga synpunkter på avsnittet produkter och avfall	

Livsmedel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
7. Andelen ekologiska livsmedel uppgår till minst 40 procent av den totala livsmedelsbudgeten.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet livsmedel		

Kemikalier

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
8. Mängden miljö- och hälsofariga ämnen har minskat med 80 procent jämfört med 2010.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet kemikalier		

Svarsmall för kommentarer på remiss miljöprogram 2014-2016

Läkemedel

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
9. Miljöbelastningen vid produktion, ordinerings och kassation har minskat jämfört med 2013.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet läkemedel		

Lustgas

Rubrik	Kommentar	Förslag till ny text
Mål 2016		
10. Vårdens utsläpp av lustgas har minskat med 50 procent jämfört med 2009.		
Uppföljning		
Åtgärder		
Effekter		
Övriga synpunkter på avsnittet lustgas		

Utfall 2010 och 2011 för föreslagna miljömål i miljöprogram 2014-2016			
Utfall för 2012 är inte klart förrän publicering av miljöredovisning i mars 2013			
Målområde	Utfall 2010	Utfall 2011	Kommentar
Transporter			
1. Andel förnybar energi för kollektivtrafiken	ingen uppgift	49%	Siffrorna skiljer sig åt från Miljöredovisning 2011. Anledningen är att vi framöver kommer att basera utfallen på all kollektivtrafik i enlighet med de jämförande nationella miljönyckeltalen. I miljöredovisning 2011 omfattar utfallet buss och icke eldrivna tåg. Föreslaget mål för 2016 baseras på all kollektivtrafik inklusive all spårbunden trafik.
2. Andel förnybar energi för personbilar och lätta lastbilar	51%	41%	
Energi			
3. Andel förnybar energi för uppvärmning, kylning, och el till egna lokaler	ingen uppgift	nära 90%	Målet är att säkerställa fortsatt inköp av grön el och att byta ut de egna värmeproduktionsanläggningar som fortfarande drivs med olja
4. Den totala energianvändningen i egna fastigheter	204 kWh/m ²	198 kWh/m ²	
Produkter och avfall			
5. Mängden material för utvalda produktflöden (mat, möbler och förbrukningsmaterial till vården)	ingen uppgift	ingen uppgift	Basnivå för 2014 ska tas fram
6. Mängden hushållsavfall 2012	ej relevant	ej relevant	Basnivå för 2012 ska tas fram
Livsmedel			
7. Andelen ekologiska livsmedel av den totala livsmedelsbudgeten	24%	25%	
Kemikalier			
8. Minskning av mängden miljö- och hälsofarliga ämnen jämfört med 2010	ej relevant	20%	Basnivå för 2010 är framtagen. Minskingsmål är baserat på ett antal utvalda kemiska produkter som står för de största flödena.
Läkemedel			
9a. Andel upphandlat sortiment där miljökrav ställts och där uppföljning har genomförts enligt nationella kriterier	ingen uppgift	30%	
9b. Antal antibiotikarecept per 1000 invånare	398	406	
9c. Mängd kasserade läkemedel kr och DDD per år	ingen uppgift	ingen uppgift	Basnivå för 2014 ska tas fram
Lustgas			
10. Minskning av vårdens utsläpp av lustgas jämfört med 2009	8%	19%	

Informationsärendet 5

Inflöde av patienter, beläggning och arbetsmiljö.

Informationsärendet 6

Status för sommarplanering.

Informationsärende 7

Rapport från presidiet.

Informationsärende 8

Sjukhusdirektörens muntliga redovisning.

Informationsärende 9

Anmälning- och delegationsärenden.

Anmälningssärenden för tiden 2013-03-19 – 2013-04-16

Revisionsenheten

Granskning av redovisning för 2012, Rev 7-2012,
SkaS 20-2013.

Handlingarna finns tillgängliga under sammanträdet

Ärende 10

Övriga frågor.